

Nguyễn Văn Hóa

30.4.2006 : Về cái chết của một nhà văn lớn nhất Nam Dương, Pramoedya Ananta Toer.

Ngày 30.4 năm nay (2006), trong lúc hồi ức của người Việt đến từ hai phía khác biệt về một quá khứ của 31 năm về trước, thì ở thủ đô Jakarta – Nam Dương (Indonesia), một nhà văn lớn vừa tạ thế. Viết về cái chết của Pramoedya Ananta Toer (Pramoedya, phiên âm là: Prah-MOU-dia), nhà văn Tariq Ali thương tiếc, “Cái chết của nhà văn Pramoedya Ananta Toer là một mất mát lớn lao cho nền văn học thế giới. Ông là một nhà trí thức hàng đầu, một nhà văn thông minh và tiến bộ của Nam Dương, luôn đuổi bắt với thời gian không bao giờ đến. Đôi khi ông thấy thoáng hiện cái tương lai đó và tức thời nó được khuyếch đại ra và phản ánh trong tiểu thuyết của ông. Ông chẳng bao giờ che giấu lòng mến chuộng tư tưởng chính trị tiến bộ của mình. Là tác giả của bộ tiểu thuyết bốn cuốn (‘Buru Quartet’), ông dành đến 15 năm tù tội –ban đầu với chế độ thực dân Hòa Lan, sau đó là dưới chế độ quân phiệt Suharto. (*)

Nam Dương là quốc gia Hồi giáo lớn nhất thế giới, một thời từng có Đảng Cộng Sản lớn nhất nằm ngoài thế giới của Chủ nghĩa Cộng sản thực sự. Năm 1965, quân đội gây biến loạn tiếm đoạt chính quyền và một cuộc tắm máu xảy ra : có ít nhất là một triệu người, hầu hết là đảng viên và những cảm tình viên Cộng Sản bị thảm sát. [theo tài liệu AC/JSC: cơ sở CIA địa phương đã cung cấp danh sách các đảng viên và những người thiên tả cho những kẻ sát nhân]. Ở thành phố Bali và những nơi khác, những người chỉ huy quân sự thân-Tây phương đã hợp tác với những ủy viên an ninh Hồi giáo với mục tiêu đảm bảo không một kẻ nào được sống sót. Hai mươi năm sau, một nhà văn từ thế hệ trẻ hơn –Pripit Jochijat Kartawidjaja đã nhớ lại cái đêm khủng khiếp ấy như sau:

“Thường các thi thể không thể nào nhận ra được dạng người. Mất đầu. Bụng bị rạch lòi ruột ra ngoài. Mùi hôi thối không tưởng tượng nổi. Để đảm bảo cho những thi thể không bị chìm, họ trói chặt hay thọc xác chết xuống những cọc tre vót nhọn. Như để trả đũa thời vàng son của Cộng Sản, những xác chết này được thả trôi từ Kediri xuống vùng Brantas trên những chiếc bè gỗ, cắm lên biểu ngữ to với hàng chữ PKI [Đảng Cộng Sản Nam Dương] tung bay trước gió... Vào lúc cuộc thanh trừng những phần tử Cộng Sản tiến hành thì các khách làng chơi mua hoa chấm dứt luôn chuyện tìm lạc thú. Lý do: Cả khách chơi lẫn kỹ nữ, đều quá kinh hãi, khi trước cửa các nhà thổ, những bộ phận sinh dục của người Cộng Sản phái nam bị cắt ra, treo thành một dãy như những trái chuối rao bán.” (*)

*
*   *

Nhà văn Toer sinh năm 1925 ở Blora miền trung đảo Java, là một tiểu thuyết gia danh tiếng của Nam Dương, sách ông từng xuất bản với số lượng lớn ở Mỹ. Không phải là từ một phép lạ mà Toer được sống sót. Các tướng lĩnh quân phiệt không dám xử tội ông chỉ vì hy vọng dùng ông, như một điều kiện để giải quyết các vấn đề chính trị rắc rối.

Ông bị bắt sau cuộc đảo chánh quân sự ở Jakarta năm 1965, giam ở đảo Buru, một quần đảo ngục tù miền nhiệt đới, nơi đã có rất nhiều tù nhân bị chết vì kiệt sức, lao động khổ sai, và đói khát. Toer sống còn. Ông kể lại, để chiến đấu chống lại với sự tàn ác, bệnh tật và sự điên loạn tiếm tiến cho chính bản thân ông và các bạn tù, ông đã sáng chế những câu chuyện và kể cho họ nghe mỗi đêm về, trong suốt ba ngàn lẻ một đêm (8 năm trường). Nhờ vậy, giữ được niềm hy vọng luôn tươi mát cho bọn họ. Trong lúc lắng nghe những lời ông kể, trong phút chốc, các bạn tù đã quên khuấy họ đang ở đâu, và ai là những kẻ đã giam cầm họ.

12 năm ở Buru, không phải là trại tù đầu tiên của Toer, để ông có thể so sánh hoàn cảnh và phẩm chất tù tội thời đó còn tệ hại hơn cả dưới thời cai trị của thực dân Hòa Lan. Đó là thời gian ông làm tù nhân với sự lao động cưỡng bách từ 1947 đến 1949, -là hậu quả của những cuộc đấu tranh chống thực dân Hòa Lan của Toer sau Thế Chiến Hai.

Người Hòa Lan, không bắt chước với các chế độ hậu-thuộc-địa khác, không làm ông quần bách trong chuyện viết lách, do đó, ông có điều kiện để cho ra đời "Perburuan" (1950), được dịch ra Anh ngữ, "Kẻ đào tị" ('The Fugitive', năm 1975, 1990); giới thưởng ngoạn văn chương Tây phương đã coi đó là một áng văn chương tuyệt tác, và có vài nhà phê bình đã so sánh nó với tiểu thuyết của Albert Camus.

Trong *Nyanyi sunyi seorang bisu*, được dịch ra Anh ngữ: "Độc thoại của một người câm" / *The Muet's Soliloquy*, 1995, 1999 -là một tác phẩm, có cả thi ca --viết về cuộc sống của ông ở trong lao tù dưới cơ chế bạo tàn gọi là Trật Tự Mới (New Order) của Suharto. Hình cảnh chiếc thuyền chuyên chở 800 tù nhân được tải đến đảo Buru nhắc nhở ông, nhớ lại những người culi trên chiếc tàu của Đại úy Bontekoe, những người Trung Hoa bị bắt cóc trên chiếc tàu của Michener vòng qua Hạ-uy-di... với chừng bốn triệu người Phi châu bị ném lên những chiếc tàu Anh và Mỹ, xuyên qua Đại Tây dương.

Thời kỳ sống khắc nghiệt, bị đe dọa, bất an dưới chế độ của thực dân Hòa Lan, người dân Java luôn bị ám ảnh về sự ở sạch, họ bị ném cút lên người, bị hạ nhục, khinh rẻ. Chuyển tàu của nhà tù Trật Tự Mới xem chừng khá hơn. Người ta cột tù nhân gần bên hầm cầu và trong lúc gặp bão tố, thì cả phân và người nhập làm một. Tù nhân thường bị bạc đãi và bị bỏ đói và chỉ có những người đủ sức mới có thể sống sót. Toer đã mô tả thực đơn đặc biệt của người tù như sau:

“Cứ tưởng tượng xem thực đơn là chuột cống rãnh, vật mốc meo mọc lên từ cây đu đủ, cây chuối, đĩa, cọng lá dứa nướng lên trước để ăn. Cả cả J.P. (?), một trong những người tù có trình độ giáo dục cao của chúng tôi, cũng tìm cách ăn thẩn lẩn. Ông ta trở thành một tay lão luyện trong việc bắt thẩn lẩn. Bắt được chúng, trước tiên ông vặt hết các ngón chân, xiết nó lại giữa ngón tay cái và trỏ, xong bỏ tuốt vô miệng, nuốt trọn.” (*)

Sau 15 năm trong nhà tù, Cơ quan Ân xá quốc tế đã tranh đấu để giải thoát cho Toer vào năm 1979. Toer được ra khỏi tù với điều kiện: ông bị giam lỏng tại gia ở Jakarta, và phải thường xuyên báo cáo cho cảnh sát, cho tới 1992. Nhưng chính nhờ hoàn cảnh này, ông đã thu xếp thời giờ để sáng tác trở lại.

Những biểu tượng trong suốt thời gian tuyệt vọng của những tù nhân, là những tác phẩm được hoan nghênh nồng nhiệt như: “Câu chuyện của Minke” (‘Minke’s Story’) và bộ “Buru Quartet”, gồm có bốn cuốn : Trước hết là *Bumi manusia*, được dịch ra Anh ngữ: “Trái đất của Loài người” (‘This Earth of Mankind’), xuất bản năm 1980 và đứng đầu trong danh sách ‘best-seller’ trong 10 tháng. Cuốn thứ hai, *Anak semua bangsa*, được dịch sang Anh ngữ năm 1984 : “Đứa con của mọi Dân tộc” (‘A Child of All Nations’), cũng trở thành ‘best-seller’. Chính vì vậy mà Pramoedya được hàng vạn công dân Indonesia đón chào như một nhà phản kháng lừng danh nhất của họ, trở lại với đời sống văn học.

Những tác phẩm của ông –một phần là hiện thực, một phần mang tính lịch sử; những ấn bản thành công nhất được dịch sang Anh ngữ, như : “Những dấu chân” (‘Footsteps’), 1990, và “Ngôi nhà bằng kính” (‘House of Glass’), 1992 –đều viết về thời kì thực dân. Pramoedya Toer viết về quá khứ, nhưng lại cộng hưởng với hiện tại. Phải chăng, chế độ Suharto và Trật Tự Mới chỉ là sự tiếp nối của chế độ thực dân? Năm 1981, sách của ông bị cấm. Những nhà xuất bản bị buộc phải đóng cửa. Một trong số họ bị giam cầm trong ba tháng.

Tariq Ali nhận xét rằng, giá như Pramoedya Toer là một nhà phản kháng Xô-viết chắc hẳn ông đã nhận được giải Nobel văn chương từ lâu rồi; nhưng dù sao thể cách bậc thầy về văn chương của ông đã được thế giới xác nhận. Không giống như những nhà văn hiện đại ở Châu Mỹ Latinh, ông vẫn tiếp nối dòng đấu tranh xuyên suốt cuộc đời. Ông nói :

“Chính trị không thể tách rời khỏi đời sống, đời sống không thể tách rời với chính trị. Những người cho rằng họ không-chính-trị cũng không có gì khác biệt; chính họ đã bị đồng hóa bởi nền văn hóa thống trị --và họ không còn cảm giác về điều đó nữa.” (*)

Dù sao, Pramoedya Toer đã đạt được ước nguyện như người mẹ ông chết đau khổ lúc ông mới 17 tuổi, mong đợi. Tháng 5, 1999, Đại học Michigan đã mời ông từ

Nam Dương đến Mỹ nhận bằng tiến sĩ danh dự văn chương. Trong dịp đó, bà Nancy K. Florida, một giáo sư chuyên gia về văn học Indonesia đã thông dịch và giới thiệu về ông trong một cuộc phỏng vấn của tạp chí Michigan Today. Chúng tôi xin ghi lại một số câu trả lời đầy ý nghĩa sau.

Michigan Today (MT) : Minke là nhân vật phản ánh quá khứ của ông, một anh hùng dẫn dắt người Nam Dương thức tỉnh khởi đầu 1898, chính là cha ông, một nhà giáo dục và lãnh tụ dân tộc?

Pram : Khi tôi sáng tạo những cuộc phiêu lưu của Minke, thời gian đó sinh viên đã nghiền ngẫm những câu chuyện từng kỳ trên báo ngày, và đan bện thêm tình tiết để thành một cốt chuyện. Nhưng để học hỏi về tình hình chính trị nội địa những nhóm dân tộc Indonesia là từ những quần đảo và khu vực của chúng tôi; Tôi không dựa vào cha tôi nhưng vào nhà học giả người Hòa Lan, Willem Werthein. Chính ông ta đã mang lại những đặc điểm đã bị xóa nhòa trong lịch sử của đất nước tôi.

MT : ĐIỀM báo ứng của Minke, sự nham hiểm của Robert Surhoff có phải dựa vào nhân vật có thật?

Pram : Tôi lấy nhân vật này từ câu chuyện trên nhật báo về băng cướp Âu-á người Hòa Lan tổ chức khủng bố người dân ở Jakarta. Người Hòa Lan phân chia hệ thống chủng tộc tương tự như ý đồ phân biệt chủng tộc của Mỹ và Nam Phi châu. Từ "Indo" là con đẻ của người Hòa Lan và Java. Những người 'Indo' được sinh ra trong một vấn đề tâm lý phức tạp, và Surhoff là biểu tượng hóa những mâu thuẫn về tâm lý và xã hội cảm nhận được từ tổ tiên của giống dân này. Hẳn cảm nhận mình đích thị là một người Hòa Lan, nhưng người Hòa Lan lại không nhìn hẳn như vậy, và hẳn lại nghĩ người bản xứ thì dơ dáy và thấp kém. Từ duyên cớ đó, hẳn biểu lộ cảm tưởng kỳ thị chủng tộc hết sức cực đoan.

MT : Ông ngưỡng mộ những tác giả Mỹ nào?

Pram : John Steinbeck và William Saroyan. "Về Chuột và Người" ('Of Mice and Men') là cuốn sách vỡ lòng của tôi để tôi tự học Anh ngữ. Tôi quá ấn tượng và gần gũi với hai nhà văn này, để nỗi tôi sợ tôi không được cởi mở tấm lòng với kẻ khác như tôi mong muốn.

MT : Còn ai khác nữa không?

Pram : Tôi đọc nhiều về Zola lúc còn trẻ, và trước khi vô tù tôi đã dịch Tolstoy sang tiếng Nam Dương. Tôi có ấn tượng về tinh thần giải phóng và những người bị áp bức của ông, nhưng tôi không lấy ông làm mô thức cho văn chương của tôi. Gorky còn ảnh hưởng tôi nhiều hơn nữa. Ông ta là nhà văn đã vẽ ra bức tranh xã hội của đất nước ông và cho độc giả một cái nhìn xuyên suốt cá tính đặc biệt của người dân

Nga. Tiểu thuyết gia Philippin Jose Rizal cũng là một nhân vật ngưỡng mộ của tôi [Jose Rizal bị người Tây-ban-nha xử tử năm 1896 sau ba năm cầm tù và tra tấn vì tranh đấu cho tự do từ sự cai trị của thực dân.]

.....

MT : Hiện ông đang viết cuốn sách gì?

Pram : Thưa, về một cuốn gọi là “Người khởi thủy” (‘Originator’), một cuốn sách không phải tiểu thuyết về một nhà báo chiến đấu, Tirta Adhisurjo -một mẫu người tương tự như Minke vậy. Người Hòa Lan lưu đày ông ta đến đảo Molucca. Gia đình người vợ góa của ông đã gửi cho tôi nhiều tài liệu quan trọng tỏa sáng về cuộc đời của ông ấy, thế rồi lực lượng an ninh của chính quyền đã tịch thu và tôi chẳng bao giờ thấy lại nó nữa.

MT : Người tiền nhiệm của tướng Suharto là Sukarno, một lãnh tụ đầu tiên của Nam Dương cũng đã giam tù ông, dù chỉ một thời gian ngắn ngủi. Tại sao vậy?

Pram : Chính phủ ấy không thích cách tôi tranh đấu cho quyền lợi của người thiểu số Trung Hoa chúng tôi. Tôi ngưỡng mộ và nghiên cứu về phong trào quốc gia bùng dậy ở Trung Hoa vào đầu thập niên 1900. Người Nam Dương cũng có ảnh hưởng về những nguyên tắc công bằng xã hội và chủ nghĩa quốc tế của các phong trào này qua những bài văn của Tôn Dật Tiên. Cá tính Trung Hoa bùng lên trong các câu chuyện của tôi chính là biểu tượng của sự ảnh hưởng ấy. Tôi trưng bày những cá tính này đã nói và làm gì trong vai trò lịch sử của nó. Tôi đã tìm hiểu những người thiểu niên Trung Hoa đã đến Nam Dương ra sao qua mẹ tôi.

MT : Giờ đây thì Suharto đã hết cầm quyền –ông mong đợi những gì cho sự quan hệ giữa Mỹ-Indonesia?

Pram : Tôi đã từng phát biểu quan điểm của tôi ở mọi nơi là Hoa Kỳ nên ngưng ngay sự chuyển vận vũ khí đến Nam Dương, và quân sự không phải là yếu tố giúp ổn định tình hình. Đất nước anh –cũng như toàn thể phương Tây, hiện đang ảnh hưởng xuyên suốt cả thế giới hiện nay. Tôi biết ơn những áp lực của Chính phủ Carter đã giúp tôi được thả ra năm 1979. Tôi xin mọi người hãy giúp thế hệ trẻ Indonesia hoàn tất sự cải cách đất nước. Nếu chúng ta không cải cách xã hội thì sẽ có một cuộc cách mạng xã hội, và người dân sẽ giết chóc, cướp bóc, tấn công lẫn nhau. Chỉ có một sự lãnh đạo dân tộc có hiệu quả mới tránh khỏi hậu quả vô vọng đó. Một cuộc cách mạng xã hội mà thiếu sự lãnh đạo dân tộc sẽ tạo ra hậu quả xóa sạch Nam Dương ra khỏi bộ mặt của trái đất này. Mỗi phần tử nên tạo lập một đơn vị tự trị riêng của họ, và từ đó, như Sukarno đã dạy chúng tôi, thế kỉ này là thế kỉ của sự can thiệp, tài nguyên của chúng tôi sẽ sẵn sàng để ngoạm lấy.

MT : Tại sao chính quyền Indonesia lại cấm đoán "Buru Quartet", trong khi nó chỉ nhằm đến thực dân Hòa Lan?

Pram : Vâng, thoát tiên thì Suharto bị coi như một mục tiêu! Thế nhưng thế hệ trẻ và sinh viên đã có khả năng lật nhào chế độ Suharto. Sự sụp đổ của ông ta chỉ là hình thức thôi; quyền lực của ông ta vẫn còn ngự trị. Gốc rễ vấn đề của đất nước chúng tôi là chủ nghĩa thực dân. Những gì đang xảy ra hiện nay chỉ là sự lặp lại những gì mà chúng tôi đã kinh nghiệm trong đấu tranh chống chủ nghĩa thực dân. Nam Dương là quốc gia có mặt biển rộng nhất thế giới [hơn 200 triệu dân sống rải rác trên 3.000 hòn đảo và nói 200 ngôn ngữ khác nhau.] thế mà quân đội lại cai trị nó. Đó là một di sản từ hệ thống thực dân và là một sai lầm chí tử. Nó đã tạo ra rất nhiều vấn đề...

Nguyễn Văn Hóa

Chiều thứ Bảy, May 06, 2006

Tài liệu sử dụng:

1. (*) On the death of pramoedya Ananta Toer by Tiq Ali, mạng CounterPunch:
<http://www.counterpunch.com/tariq05022006.html>
2. A Chat with Pramoedya A. Toer; interviewed by Profs. Anancy K. Florida, Ann L. Stoler and MT's John Woodford. Cuộc phỏng vấn do Michigan Today (thuộc Đại học Michigan) thực hiện:
<http://www.umich.edu/~newsinfo/MT/99/Sum99/mt9j99.html>
3. Các tài liệu về một số bài viết của Pramedodya, và bản đồ các nơi tù tội:
<http://www.radix.net/~bardsley/prampage.html>

© Copyright 2006 giaodiem.us

posted: 06.5.06|updated: 9.5.06